

Концептуальні підходи до підготовки фахівців готельно-ресторанної справи

Стаття присвячена викладу концепції підготовки фахівців готельно-ресторанної справи в Україні з використанням прогностичних методів, компетентнісного підходу та структуризації навчального плану та напрямків наукової роботи.

Ключові слова: вища освіта, навчальний план, системні методи, компетентнісний підхід, готельно-ресторанна справа.

В умовах сучасності в Україні, у зв'язку із розгортанням підготовки фахівців готельно-ресторанної справи (у подальшому, ГРС), виникла нагальна необхідність формулювання концепції такої підготовки та її широкого наукового і громадського обговорення. В даній статті викладено матеріал для такого обговорення. Запропонована концепція підготовки фахівців ГРС заснована на:

оцінках соціально-економічної ситуації (в цілому і в галузі) в країні і світі та відповідних прогнозах на наступне десятиріччя;

оцінках і прогнозах тенденцій розвитку вищої освіти в Україні, у країнах СНД і в Світі;

використанні компетентнісного підходу і адекватного задачам підготовки та використанні структурування навчального плану;

мультидисциплінарного наукового забезпечення підготовки фахівців.

Оцінка і прогноз соціально-економічної ситуації в цілому і в галузі, що розглядається, вказує на наявність 4 основних релевантних тенденцій:

прискорення темпів розвитку сфери послуг;

---

⁴⁸ Носова Ірина Олександрівна, кандидат педагогічних наук; доцент; Машкова Ольга Вікторівна, кандидат географічних наук; Херсонський державний університет; Хаєт Леонід Григорович, кандидат технічних наук; доцент; співробітник Ордену Мальтійського Хреста (Німеччина, м.Берлін)

переміщення центрів економічного розвитку на Схід;
відносно збільшення долі сфери послуг, особливо, в розвинутих країнах;
випереджуючий розвиток інформаційних технологій.

Однією з головних рис сучасного суспільства є прискорення темпів соціально-економічного і науково-технічного розвитку і відповідно накопичення інформації. Якщо раніше основною причиною заміни обладнання був матеріальний знос, то сьогодні в розвинутих країнах основною причиною заміни є моральний знос у зв'язку з появою на ринку більш ефективних і продуктивних моделей. Термін заміни обладнання різко скоротився, а оновлення його парку стало основним способом підвищення ефективності, як у сфері виробництва, так і у сфері послуг.

Процеси, що відбуваються у сфері освіти, багато у чому аналогічні. Раніше дрібні зміни, що вносили час від часу у навчальні плани і програми, забезпечували їх сучасний рівень. Сьогодні, у зв'язку з прискоренням темпів науково-технічного прогресу, неефективність такого підходу стає очевидною. Розумною альтернативою такому складанню програм «від досягнутого» є випереджуюче планування навчального процесу, можливе лише на прогностичній основі. Нескладно підрахувати «життєвий цикл» такої програми - 15 років, що складається з періоду перегляду програм (5 років), терміну підготовки фахівця (5 років), періоду підвищення його кваліфікації і старіння знань (5 років). При цьому можливе використання відомих в інших галузях знань методів прогнозування, а підготовка фахівців ГРС повинна бути не «сучасною», а «випереджальною» [7].

Сфера бурного розвитку виробництва сьогодні охоплює Азію і, частково, Латинську Америку. Це поперед всього лідер сучасного економічного розвитку – соціалістичний Китай, а також Індія, Індонезія, Туреччина, Бразилія тощо. За експертною оцінкою *Price Waterhouse Coopers*, очікувані темпи промислового росту нових «майстерень світу» - КНР (6,3% у рік) і Індії (7,6 %) – в'ятєро вище, ніж бувших «майстерень світу» - Германії (1,5 %) і Японії (1,2 %). Після етапу прискореного промислового розвитку у цих країнах слід очікувати буму розвитку сфери сервісу. Вітчизняна сфера сервісу, безумовно наступна у фарватері його західноєвропейських стандартів, може опинитися у тупику, якщо не відбудеться своєчасної переорієнтації. До речі, і в сучасній Європі з кожним роком все більш китайських, індійських, японських, в'єтнамських, тайських ресторанів, кафе і бістро.

Значення обслуговуючої праці у сучасному світі постійно зростає. За прогнозами, у заможних країнах доля населення, зайнятого у сервісі, перевищить 50%. Характер роботи в цій сфері також якісно змінюється, що повинно бути відображено і в навчальних програмах. Однак загальносвітовою тенденцією сьогодні є випереджуючий розвиток сервісу паралельно підвищенню багатства країни, в Україні ж - випереджуючий розвиток сервісу паралельний її знедоленню.

«Розвал економіки і падіння ВВП був у Росії більшим, ніж після Другої світової війни. В період 1940-1946 рр. обсяги виробництва впали на 24%, а в період 1990-1999 рр. - майже на 60%», - пише відомий американський фахівець Стиглиц Дж. [6]. Деіндустріалізація України (як і Росії) залишає можливості розвитку лише у сферах торгівлі і сервісу, причому доля працюючих в цій галузі постійно зростає [5]. Перспективність сфери сервісу підвищується внаслідок потреби відносно невеликих інвестицій у порівнянні зі сферою виробництва, але знижується з-за падіння реальної купівельної спроможності населення. Крім того, існує важлива тенденція - поєднання сфери готельно-ресторанного бізнесу із шоу-бізнесом та індустрією задоволень. Випереджуюча підготовка фахівців ГРС може бути реалізована тільки із застосуванням всього спектру сучасних технологій. Впровадження сучасних комп'ютерних і сітьових технологій навчання є одною з найважливіших умов ефективної підготовки фахівців сфери сервісу. Вони створюють нові можливості у використанні сучасного світового досвіду у повному обсязі кожним студентом (а, у подальшому, фахівцем) через Інтернет-технології.

В системі вищої освіти і підготовки фахівців можна відмітити наступні тенденції:

глобалізація, розширення сфери дій освітніх стандартів. Це дозволяє забезпечити «прозорість» національних границь і мобільність робочої сили в інтересах транснаціональних корпорацій, банків та інших наднаціональних, наддержавних утворень. Важливим знаряддям цього є Болонський процес; розширення предметної області освіти, диверсифікація та універсалізація спеціалістів;

освіта стає все менш «знаніє-орієнтовною» і все більш – «особистісно-орієнтовною». У зв'язку з цим, меншою стає роль репродуктивного знання і більшою – роль тренінгів, активних методів навчання, різноманітних практик.

Що стосується напряму підготовки «Готельно-ресторанна справа», то тенденції глобалізації і нав'язування «загальнолюдських» стандартів в галузі протистоїть тенденція підвищення різноманіття і врахування широкого спектру національних, конфесіональних і культурних традицій. Тут, безумовно, Україна, як одна з найдавніших цивілізацій планети, повинна сказати своє вагоме слово.

Українські традиції хлібосолюства і гостинності, їх вивчення і розвиток можуть внести відчутний вклад в розширення можливостей ГРС, підвищення привабливості галузі для вітчизняних та закордонних клієнтів. Доки спостерігається зворотна тенденція – засилля закладів типу «Макдональдс».

Компетентнісний підхід, який розвивається у системі освіти на світовому рівні [2], і вітчизняними науковцями [4,8], передбачає формування навчальних планів і програм, виходячи з переліку необхідних фахівцю компетенцій та їх складу. У сучасному світі особливо важливими вважаються міжкультурні компетенції, здатність працювати з людьми різної національності, конфесії і культури, підкреслює Г.Ауэрнхаймер [1]. Так, стандартом 4- і 5-зіркових готелів є володіння всім персоналом не менш, як трьома мовами. Вельми часті помилки, при яких ці знання обмежуються граматиною, виключаючи такі ключові компетенції, як знання країни носіїв мови, її історії, культури, традицій і звичаїв.

Відповідно до підходу А.Шельтена, професійна компетентність фахівця складається з особистісної (загальної) і спеціальної, причому загальна компетентність задає рівень, а спеціальна - напрямок освіти [3]. З Використанням цього підходу запропонована структура професійної компетентності фахівця ГРС (рис. 1).

Виділені дві складові, у кожену з яких включено 4 компоненти, на цій основі запропонована структура навчального плану їх підготовки (табл. 1).

Слід особливо відмітити рівень новизни виконаної задачі. Так, мешканці країн Європи вважаються одними з найкращих світових фахівців у вказаній галузі і управляють найпрестижнішими готелями світу (Європа, Емірати, Дубай). Однак, у Німеччині підготовка відповідних фахівців ведеться на рівні коледжу, впродовж 3 років. Вища освіта в цій галузі, відсутня, відповідно пошук рівноцінних аналогів утруднений.

У табл. 1 представлені основні навчальні дисципліни, серед яких виділені базові та спеціальні. У запропонованій структурі реалізовано логічний ланцюг: професійна компетентність фахівця ГРС → її складові → її компоненти, одночасно є блоками навчального плану, циклами навчальних дисциплін → базові навчальні дисципліни → прикладні навчальні дисципліни.

1 – дві складові професійної компетентності (рис. 1.)

2 – компоненти компетентності (рис. 1.) - блоки навчальних дисциплін

3 – ГРГ – готельно-ресторанні господарства

4 – теми і напрями наукових досліджень і розробок (рис. 2.)

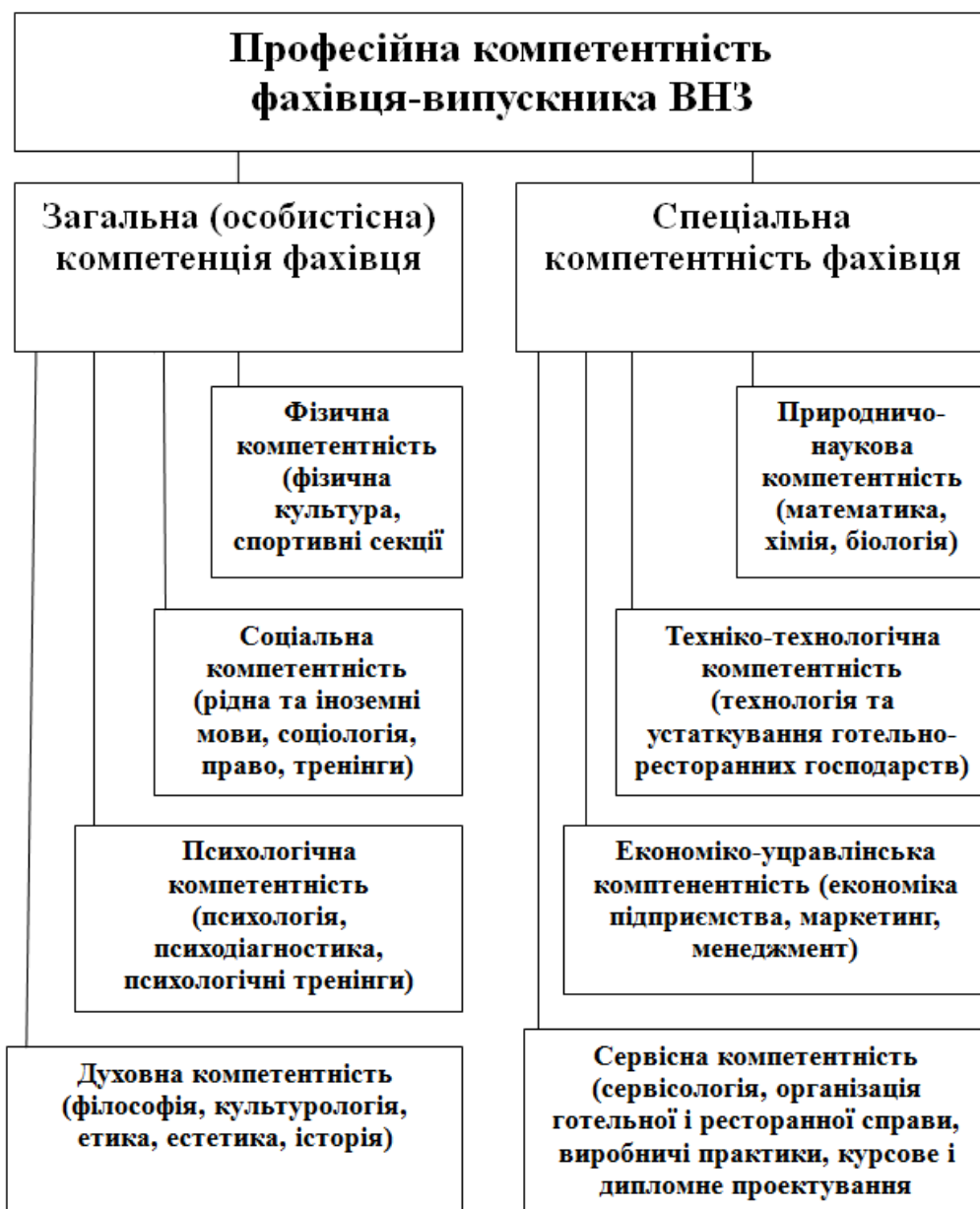
5 – галузі наукових розробок дослідників інших спеціальностей

Сучасна вища освіта неможлива без високорозвиненого наукового забезпечення спеціальності. Наукова і педагогічна діяльність взаємно узгоджуються в їх матеріальному, кадровому, інформаційному і духовному аспектах. Представлений варіант наукового забезпечення напряму підготовки «Готельно-ресторанна справа» розвиває напрям НДР: «Системний аналіз і вдосконалення діяльності готельно-ресторанних господарств (ГРГ)». Особливістю даного наукового напряму є міждисциплінарний характер, тут необхідно залучення даних маркетингу, менеджменту, соціології, психології, культурології, системних методів. Попередній аналіз предметної області дозволив виявити в рамках вказаного напряму 4 теми і 8 підтем (рис. 2).

С метою забезпечення системного підходу спершу необхідно здійснити окремо аналіз як уречевленої, так і живої праці в галузі. Уречевлена праця підлягає дослідженню в темі 1 «Маркетингова експертно-кваліметрична оцінка готельно-ресторанних господарств», причому маркетингові принципи передбачають оцінку ринка «з обох сторін прилавка».

С одного боку, необхідно складання інформаційного банку готельно-ресторанних господарств і вивчення запропонованих ними послуг (тема 1а «Маркетингова експертно-кваліметрична оцінка готельно-ресторанних господарств - аналіз уречевленої праці і пропозиції послуг»). Підприємства, що занесені у створений реєстр, «банк даних», використовуються як бази для проведення виробничої практики студентів і експериментальних досліджень.

З іншого боку, стосовно сукупного клієнта необхідно виявити, «чого ж, насправді, бажає клієнт» і як він задовольняє одиничний і сукупний попит на готельно-ресторанні послуги. Тема 1б «Маркетингова оцінка обсягу і структури соціальної потреби, попиту на послуги готельних і ресторанных господарств» включає: вивчення клієнтів; кваліметрию послуги, вивчення змісту і якості послуги (одиничної послуги і сукупності послуг); оцінку реальної якості надання одиничної послуги; визначення схеми задоволення сукупної потреби у послугах і оцінка реальної якості її надання; виявлення шляхів підвищення якості послуг (одиничної і сукупної), їх класифікація і систематизація.

Рис.1. Структура професійної компетентності фахівця готельно-ресторанної справи з використанням підходу А.Шельтена

Аналіз живої праці, особистісні якості персоналу грають в розглянутій галузі ключову роль (тема 2 «Відбір, навчання і підготовка персоналу готельно-ресторанних господарств (аналіз живої праці)»). Тема поділяється на дві підтеми, одна з яких пов'язана з підготовкою операційних працівників (тема 2а «Відбір, навчання і підготовка персоналу готельно-ресторанних господарств (аналіз живої праці і трудової діяльності)»), а інша – з підготовкою керівного складу (тема 2б «Відбір, навчання і підготовка керівництва готельно-ресторанних господарств (аналіз живої праці і внутрішнього управління)'). Передбачено розробку системи авторських тестів, їх апробацію і валідацію; здійснення спостережень професійної діяльності співробітників і керівників готельно-ресторанних господарств.

Також слід зазначити, що в даній галузі господарської діяльності все більшого значення набувають культурологічні аспекти (тема 3 «Розвиток корпоративної культури готельно-ресторанних господарств (культурологічні аспекти)'). Корпоративна культура організації повинна розглядатися на двох рівнях. Кожен колектив готельно-ресторанних господарств має внутрішню культуру, взаємовідношення, систему управління, цінності і авторитети (тема 3а «Розвиток корпоративної культури готельно-ресторанних господарств (внутрішні культурологічні аспекти – персонал і керівництво)'). Також слід враховувати, що є певний імідж закладу, звернений до клієнта, і він також повинен бути досліджений (тема 3б «Розробка моделей корпоративної культури готельно-ресторанних підприємств (зовнішні культурологічні аспекти - клієнти)').

Таблиця 1

Структура навчального плану на основі компетентнісного підходу

Складові ¹	Компоненти компетентності ²	Фундаментальні, базові дисципліни	Прикладні, спеціальні, дисципліни	Теми НДР ⁴
1	2	3	4	5
Особистісна компетентність	Фізична компетентність	Фізичне виховання	-	5
	Соціальна компетентність	Українська мова Іноземні мови	Ділова українська мова, Ділове спілкування, Мовний етикет, Іноземні мови у ГРГ ³	5
		Соціологія, правознавство, підприємницьке право Трудове право, кооперативне право Договірне право	-	5
	Психологічна компетентність	Психологія Психодіагностика	Психологія сервісу Управління персоналом	16 2а 2б 4а
	Духовна компетентність	Історія України Культурологія Філософія (релігієзнавство, логіка етика, естетика)	Культура готельно-ресторанної справи Дизайн об'єктів ГРГ	3а 3б 4б
Спеціальна компетентність	Природничо - наукова компетентність	Вища математика Статистика Основи наукових досліджень	Безпека життєдіяльності Охорона праці Гігієна і санітарія	3б 4а
		Хімія, біохімія Біологія, екологія	Харчова хімія, Мікробіологія, Фізіологія харчування	5
Спеціальна компетентність	Техніко-технологічна компетентність	Інженерна графіка Товарознавство Устаткування закладів ГРГ Стандартизація, метрологія і сертифікація	Громадянське будівництво Інженерне обладнання будівель Інфраструктура ГРГ Технологія продукції ресторанного господарства	5
		Інформатика, інформаційні технології	Інформаційні технології в ГРГ Електронна комерція Інтернет в бізнесі і сервісі	5
	Економіко-управлінська компетентність	Економічна теорія, макроекономіка, мікроекономіка	Бухгалтерський облік в ГРГ Страховання Фінансові ризики	5
		Маркетинг Менеджмент	Моніторинг світового ринку готельних і ресторанных послуг Комунікативний менеджмент	1а 1б 2б
	Сервісна компетентність	Сервісна діяльність	Організація готельного господарства, Організація ресторанного господарства	1а 2а
			Санаторно-курортна справа, Рекреаційні комплекси	5
			Практики, курсове і дипломне проектування	3а 4б

Важливою є також тема 4 «Креативність і дизайн готельно-ресторанних господарств». Для забезпечення розвитку бізнесу є значимим і теоретичний аспект проблеми (тема 4а «Креативність в готельно-ресторанних господарствах, її діагностика, розвиток і моніторинг»), та її практична сторона (тема 4б «Дизайн готельно-ресторанних господарств (інтер'єр, одяг, документи, логотип, реклама)»).

Відповідно до принципів системного підходу, як структура науково-дослідної роботи (НДР), так і структура навчального плану повинні бути взаємопов'язаними частинами загальної системи підготовки фахівців готельно-ресторанних господарств. Це відображено в останньому стовпчику табл. 1, де показано також розмежування областей наукової діяльності фахівців ГРС та інших наукових спеціальностей.

Рис 2. Зміст і структура науково-дослідної роботи за напрямом підготовки «Готельно-ресторанна справа»

Відповідно, для удосконалення підготовки фахівців готельно-ресторанної справи, стосовно до вимог сьогодення, є необхідним:

- вдосконалення навчальних планів і програм із врахуванням принципу випереджуючого навчання на прогнозній основі;
- структурування навчального процесу з використанням компетентнісного підходу;
- застосування сучасних технологій для якісної перебудови всієї системи підготовки фахівців;
- розгортання наукових досліджень відповідно розробленої структури.

Список використаних джерел

1. Auernheimer G. Interkulturelle Kompetenz und pädagogische Professionalität. – Opladen, 2002. – 235 s.
2. Calchera F., Weber J. C. Entwicklung und Förderung von Basiskompetenzen // Schlüsselqualifikationen, 1990. – Н. 116. – S. 178 – 201.

3. Schelten A. Begriffe und Konzepte der Berufspädagogischen Fachsprache. – Stuttgart, 2000. – 162 S.
4. Єрмаков І. Г. Феномен компетентісно спрямованої освіти // Школа. Інформаційно-методичний журнал, 2006. – № 12. – С. 5 – 7.
5. Калабеков И. Г. Российские реформы в цифрах и фактах (справочное издание). – М.: РУСАКИ, 2007. – 288 с.
6. Стиглиц Дж. Кто потерял Россию? / Институт приватизации и менеджмента // М.: ЭКОВЕСТ, 2004. – Вып. 4, № 1.
7. Хаст Л. Г., Перепічаєнко Є. К. Принципи випереджаючої політехнічної підготовки майбутніх вчителів технології // Проблеми трудової і професійної підготовки. Випуск 1. – Київ-Слов'янськ: ІЗМН-СДПІ, 1997. – С. 34 – 37.
8. Юртаева Т. С. От компетентности педагога до компетентности выпускника // Педагогическое обозрение, 1999. – № 4. – С. 31 – 33.

Nosova I.*, Mashkova O.*, Hayet L.**

The concept of education in hotel and restaurant business

*Kherson state university, Kherson, Ukraine; **Order of Malta, Berlin, Germany

The present article gives the concept of training of specialists of hotel and restaurant business in Ukraine using predictive techniques, competency approach and structuring of curriculum and areas of research.

Modern higher education is impossible without highly developed scientific support of a specialty which bears interdisciplinary nature with engaging of data of marketing, management, sociology, psychology, cultural science, system methods.

To improve the training of specialists of hotel and restaurant business it is necessary: to develop curriculums and programs taking into account the principle of outrunning training based on the forecasting; structuring of the training process using competency approach and system methods; application of information technologies for high-quality reorganization of all system of specialist's training; conducting of scientific researches in the above-mentioned areas of research and scientific works according to the developed structure.

Keywords: *hotel and restaurant business, higher education, forecasting, curriculum, competency approach.*